

Compareixença al Parlament: projecte de llei de memòria democràtica de Catalunya

Fundació Cipriano García - CCOO de Catalunya

Bon dia / Agraïments

La Fundació Cipriano García – CCOO de Catalunya és una entitat sense ànim de lucre, amb personalitat jurídica pròpia, que va ser creada el 1992 per la Comissió Obrera Nacional de Catalunya amb l'objectiu de recuperar, conservar i difondre la memòria històrica del moviment obrer català i, dins d'aquest marc, gestionar l'Arxiu Històric de CCOO, reconegut formalment com a integrant del Sistema d'Arxius de Catalunya. Al llarg dels seus ja més de 30 anys d'existència, la Fundació Cipriano García (FCG) ha anat ampliant els seus àmbits d'acció i d'interès, però segueix mantenint ben viu el seu objectiu inicial.

Així ho recullen els seus estatuts, que, entre d'altres, consignen les següents activitats com a pròpies: fer recerca i elaborar estudis en matèria socioeconòmica, laboral i històrica; gestionar, custodiar i difondre el patrimoni històric de CCOO; gestionar un espai de documentació; organitzar cursos, seminaris, actes, jornades, exposicions, treballs de recerca o d'investigació, xerrades de divulgació i la publicació i difusió de continguts; impulsar convenis i xarxes de cooperació amb altres fundacions, associacions o entitats que tinguin les mateixes finalitats o similars; i realitzar projectes i activitats de recuperació i difusió de la memòria democràtica.

Entenem que és en qualitat del que som i de tot això que fem, i també per les al·legacions que en el seu moment vam presentar a l'avantprojecte de llei de memòria democràtica de Catalunya, com a FCG de forma individual i també com a integrants de l'Ateneu Memòria Popular, que avui podem aportar la nostra opinió en aquesta comissió parlamentària.

D'entrada, i vist el text del projecte de llei finalment en tramitació i a debat, constatem i volem agrair que s'hagin incorporat algunes de les principals al·legacions, suggeriments i reflexions aportats per nosaltres ara fa aproximadament un any. És bàsicament sobre aquell guió modificat que fem ara aquesta compareixença

SOBRE L'OPORTUNITAT D'UNA NOVA LLEI DE MEMÒRIA

Atès que no partim d'una absència total de legislació en matèria de memòria democràtica, sinó que des del 2007 s'han anat aprovant diferents normes que ha anat desenvolupant en tots aquests anys el poder legislatiu català, és del tot oportú i justificat aquest projecte de llei d'acord amb la necessitat de compilació del conjunt de normes actuals en un sol text, que a més s'actualitza amb un desenvolupament més proper a les necessitats actuals després de 16 anys de les primeres normes aprovades. Celebrem que, després d'haver decaïgut una primera proposta que nosaltres també vam treballar en la legislatura anterior, i d'haver pogut participar poc o gens en la primera versió d'aquest avantprojecte, finalment el text inicial es reformulés a partir de les al·legacions presentades en el tràmit d'audiència, que superés el debat de totalitat, i que la seva discussió se substanciï de forma conjunta amb la proposició de llei de memòria democràtica presentada pel Grup Parlamentari Socialista el juliol del 2021.

L'aprovació ara fa un any de la Llei de Memòria Democràtica a les Corts Espanyoles, de la que es fa menció en el projecte de llei catalana, fa encara més necessari que aquest Parlament pugui aprovar aquesta nova norma. Pel que representa d'aggiornamento, però també per deixar la clara voluntat, tenacitat i avantguarda de Catalunya en defensa de la memòria democràtica ara que, en algunes comunitats governades per la dreta i l'extrema dreta, lleis com aquestes es posen en qüestió.

SOBRE LA PARTICIPACIÓ I RECONeixEMENT DE LES ENTITATS MEMORIALS

Posem molt en valor que l'actual consellera de Justícia, Drets i Memòria i el seu equip hagin reconduït la manca de voluntat política del Govern de la Generalitat de cara a la participació i el diàleg amb entitats memorials com la nostra que havíem patit i denunciat per part de la seva antecessora i en relació a l'avantprojecte de llei.

Amb tot, i malgrat el reconeixement formal explícit de les entitats memorials que es fa en el projecte de llei, trobem a faltar més concreció i capacitat d'incidència respecte del nostre paper i la nostra funció com a entitats memorials. Se'ns reconeix la possibilitat de signar acords de col·laboració amb l'administració per desenvolupar projectes d'investigació i divulgació de la memòria democràtica, cosa que inicialment només es permetia a Universitats i centres d'estudis. No s'explicita el mateix pel que fa a l'educació i formació en matèria de memòria, on les entitats fem i hi tenim molt a dir; potser es podria incloure-ho explícitament en l'article 35. I es reconeix el dret de les entitats memorials a ser declarades d'interès públic. Però no se'ns acaba de reconèixer la tasca de suplència de polítiques públiques que sovint fem i tampoc se'ns garanteixen els recursos ni la infraestructura necessària per al nostre funcionament, deixant-ho tot a expenses de "les disponibilitats pressupostàries".

Volem recordar que si Catalunya va ser pionera, el 2007, en legislació i polítiques públiques de memòria a l'Estat espanyol és gràcies a la reivindicació i l'impuls d'entitats memorialistes com la nostra. No és casual que el nostre arxiu estigui reconegut dins del Sistema d'Arxius de Catalunya; tampoc ho és que formem part i participem del Consell d'Arxius de Catalunya; i tampoc és casual que algunes de les principals entitats memorialistes del país que també han passat o passaran per aquesta comissió tinguin la seva seu a la nostra seu. Com a FCG - CCOO n'estem orgullosos i contents, però no volem deixar d'explicitar que això posa en evidència la manca de recursos propis d'aquestes entitats i el dèficit, important i un punt vergonyós, de l'ajuda pública envers les entitats memorialistes i la nostra funció pública, sovint de suplència del que no fan les institucions.

SOBRE LES VÍCTIMES I ELS FONAMENTS DEL DRET A LA MEMÒRIA

Al projecte de llei es plantegen un conjunt de mesures entorn del dret a la veritat i la memòria, així com de reconeixement i reparació cap a les víctimes que, tot abastant aquesta condició a familiars de qui van patir la repressió directa, amplia a generacions posteriors la titularitat del dret al reconeixement i la reparació. Celebrem que s'hagi tingut en compte algunes de les consideracions que vam fer en les al·legacions sobre la consideració de víctima i que s'hagi introduït algun terme que eviti també aquelles persones que no es consideren víctimes sinó represaliades per la seva activitat de lluita i reivindicació dels drets i llibertats democràtiques, socials i nacionals. Això sí, ens agradaria una mica més de concreció pel que fa, específicament, a aquelles persones treballadores que, al marge de les que van ser depurades de la funció pública o de determinats col·lectius professionals, van ser acomiadades o van patir discriminació i repressió laboral per la seva activitat política o sindical. En una classificació de víctimes que pretén ser molt detallada i que sovint remet a un concepte passiu en un context bèl·lic o de violència generalitzada, no podem oblidar les persones que van patir tortures o repressió de tota mena, també laboral.

Volem fer una menció al dret a la memòria com a dret social o de ciutadania de qualsevol persona, víctima o no, represaliada o no, perquè només així podrem garantir la transmissió de la memòria democràtica com un dret a les futures generacions.

SOBRE EL PAPER D'UNA COMISSIÓ DE LA VERITAT I EL MEMORIAL DEMOCRÀTIC

Celebrem que s'hagi recollit el nostre suggeriment, respecte de l'avantprojecte inicial, de que no s'escau la creació de cap comissió de la veritat amb l'objectiu explícit de fixar una veritat unívoca o un relat històric oficial en un termini d'un període establert de cinc anys. No podem obviar la diferència de moment o perspectiva temporal del cas de

Catalunya i Espanya en relació amb el d'altres països en què, tot just sortint d'un procés recent de dictadura o conflicte armat, sí que han tingut o tenen sentit les comissions de la veritat. I tampoc podem ignorar tot el coneixement acadèmic, la recerca històrica i el treball memorial acumulat -inclòs el nostre modest gra de sorra- després de més de quaranta anys de la fi de la dictadura.

Celebrem també que la llei posi en valor el Memorial Democràtic, institució pionera a Catalunya i creada el 2007 en bona part per la reivindicació d'entitats com la nostra. Això no obstant, lamentem que no s'aprofiti el projecte de llei per reforçar la independència (entesa com a dependència del Parlament i no del Govern) i les competències del Memorial. Ens preocupa, doncs, que no s'ampliï l'autonomia, eines i recursos del Memorial Democràtic, únic ens que té un òrgan participatiu obert a les entitats memorials.

SOBRE L'EXPOSICIÓ DE MOTIUS, LA PERIODITZACIÓ I LA MEMÒRIA OBRERA. Com diem en les nostres al·legacions de fa un any, des de la mateixa exposició de motius, i malgrat la reiteració de la periodització objecte de la llei des del 1931 i fins al 1980, l'avantprojecte prestava molta més atenció, també en l'articulat, als subperíodes de la República, la guerra civil i la primera postguerra. Però es deixava sense prou atenció gairebé la meitat del període teòricament considerat: les dues darreres dècades de la dictadura franquista i el període de la transició democràtica. Això no era innocent o, en tot cas, no era irrellevant. I en bona part ara s'ha corregit. Així ha de ser si volem que la memòria democràtica no sigui només històrica o arqueològica, sinó que tingui un nexe de connexió amb el present que serveixi de vacuna i antídote contra l'extrema dreta, tingui els adjectius o banderes que siguin. I aquest nexe només pot ser la importància que van tenir, a partir dels anys 50, fenòmens socials com la immigració, l'antifranquisme o el catalanisme popular i els moviments sociopolítics de lluita per la democràcia, on justament va jugar un paper central el moviment obrer, al costat del moviment veïnal, del moviment estudiantil, del cristianisme progressista, del feminisme i de l'esquerra i el catalanisme polític en general.

Els conceptes sindicals i de classe que l'avantprojecte inicial no recollia ara sí que estan més ben representats. Però la classe treballadora i el món obrer encara no queden prou reconeguts. I no és retòrica, sinó realitat: van ser nombrosos els treballadors i treballadores acomiadats o represaliats per la seva activitat sociopolítica o sindical i, en no pocs casos, jutjats pel Tribunal de Orden Público (TOP). En concret, i segons la nostra pròpia recerca -que la setmana vinent tornem a actualitzar en un congrés que el Memorial organitza precisament en col·laboració amb nosaltres i a la nostra seu-, 453 homes i dones del total de 1.808 persones que el TOP va processar a Catalunya (és a dir, un 25%) eren sindicalistes o militants de CCOO. Certament, en un 45% dels represaliats pel TOP (814 casos) no consta cap militància concreta, però si obviem això

(amb totes les reserves que calgui), resulta que la militància sociopolítica sindical va ser la primera represaliada per la dictadura en la seva fase final.

Si bé no podem catalogar totes les actuacions de repressió del franquisme de la mateixa manera, i en aquest sentit tenen màxima prioritat totes les mesures relacionades amb les fosses dels milers d'assassinats i el llistat de represaliats durant la guerra i la immediata postguerra -per això requereixen d'un apartat específic d'actuació i reconeixement-, també és molt important tot allò relacionat amb el cens de persones que van ser detingudes per la seva oposició a la dictadura. Això ens permetria dignificar la seva memòria i poder fer justícia i rescabalar persones encara vives de drets tant elementals com el d'una pensió digna d'acord amb els anys cotitzats, inclosos aquells que se'ls va negar fruit de represàlies empresarials.

Justament en el darrer període del franquisme i durant la transició no es pot oblidar o amagar que un dels principals focus de la resistència a la dictadura i de lluita democràtica va ser el moviment obrer organitzat en sindicats clandestins o infiltrat al sindicat vertical i molt actiu, també, en nombrosos barris a través del moviment veïnal. És per això que creiem que la lluita sindical i veïnal s'ha de posar encara més en valor, com a garantia que els organismes públics i les polítiques públiques de memòria li prestin atenció i destinen recursos econòmics per estudiar-los. A banda del cens de víctimes, caldria considerar l'elaboració d'un cens de represaliats que en algun moment van ser detinguts, empresonats o acomiadats i en què es faci constar no només el nom i altres dades de filiació, sinó també la seva condició política i sindical i les causes de la seva detenció. De la mateixa manera, caldria atorgar la consideració de represaliades a les persones treballadores que van ser acomiadades per raons sindicals o polítiques i, en el cas de les que encara sobreviuen, establir que els períodes de no cotització per raó de represàlies laborals els fossin reconeguts com a cotitzats a efectes de pensions.

Moltes gràcies i restem a la seva disposició, com no pot ser d'altra manera.

Barcelona, 3 de novembre de 2023

Marc Andreu Acebal

Director de la Fundació Cipriano García - CCOO de Catalunya